METROPOOL
REGIO
EINDHOVEN

Voorstel Afronding onderzoek Metropoolregio Eindhoven Brede Welvaart

Vergadering Algemeen Bestuur
d.d. 30 juni 2021

AGENDAPUNT 5

Aan het Algemeen Bestuur,

In de afgelopen periode bent u als lid van het Algemeen Bestuur meerdere malen geïnformeerd over het ‘Onderzoek Brede Welvaart’. Het onderzoek is recent afgerond. In uw Algemeen Bestuursvergadering van 30 juni zal door de onderzoekers een presentatie verzorgd worden over het voorliggende eindrapport. In dit AB voorstel wordt op een aantal zaken van het onderzoek ingegaan, betreffende de opzet en positionering. Daarnaast wordt een procesvoorstel gedaan om duiding te geven aan de uitkomsten van het onderzoek op regionale schaal. Tevens treft u in de bijlage van dit voorstel een samenvatting op hoofdlijnen van het onderzoek aan.

**1.Inleiding**
In het maatschappelijke debat over welvaart is het bbp vaak een dominante economische indicator. Welvaart gaat echter over meer dan alleen economie. Het gaat in essentie over het welzijn van mensen. Brede Welvaart is als concept aan invloed aan het winnen in het land. Het gedachtegoed van Brede Welvaart richt zich op het verbeteren van de kwaliteit van leven in het hier en nu en bekijkt ook in hoeverre deze welvaart ten koste gaat van latere generaties of van mensen ergens anders in de wereld. Brede welvaart richt zich daarbij niet alleen op economische groei en de materiële welvaart, maar gaat ook over andere welvaartsaspecten zoals gezondheid, arbeid en vrije tijd, veiligheid, onderwijs, zorg, wonen, de kwaliteit van natuur en leefomgeving, en de waardering van het eigen leven. Het kijkt daarmee naar de totale kwaliteit van leven en de leefomgeving.

Met het meten van brede welvaart wordt inzichtelijk gemaakt hoe Nederland ervoor staat op deze aspecten. Op nationale schaal is in opdracht van de Tweede Kamer dit onderzoek op jaarbasis uitgevoerd. Het CBS heeft hiervoor een methodiek ontwikkeld op basis van internationale standaarden (o.a. OESO, VN Sustainable Development Goals). Het thema Brede Welvaart staat hoog op de politieke agenda. Met dit rapport omtrent de duiding van de brede welvaart op schaal van de regio Zuidoost-Brabant beschikt het als een van de eerste in Nederland over een inventarisatie van inzichten, kennis en aanbevelingsrichtingen. Middels dit onderzoek hebben de onderzoekers vanuit een brede blik gekeken naar de Brede Welvaart voor de regio Zuidoost-Brabant.

<u>Brede Welvaart en MRE</u>
Door het MRE is gedurende het afgelopen jaar medewerking verleend aan het onderzoek naar brede welvaart in de regio Zuidoost-Brabant. Om hier specifiek voor onze regio meer duiding aan te geven, en de noties ook als bouwstenen mee te kunnen nemen bij de doorontwikkeling van het samenwerkingsakkoord, heeft het DB MRE de opdracht gegeven om een onafhankelijk onderzoek Monitor Brede Welvaart uit te voeren. Tijdens de AB-vergadering op 29 januari 2021 en tijdens de

METROPOOL
REGIO
EINDHOVEN

Metropoolconferentie op 24 maart 2021 bent u hierover tussentijds geïnformeerd over de voortgang en tussentijdse resultaten.

Het onderzoek, met de titel "*Metropoolregio Eindhoven en brede welvaart; van economie naar duurzaamheid en kwaliteit van leven*", is uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van Prof.dr.ir. Harry Lintsen (emeritus TUe), Prof. dr. Jan Pieter Smits (CBS en TUe) en Dr.ir. Frank Veraart (TUe). Frank Veraart is universitair docent en gespecialiseerd in transitiestudies. Jan Pieter Smits is verbonden aan het CBS en TUe en is landelijk programmaleider voor de CBS Monitor Brede Welvaart. Harry Lintsen is als emeritus hoogleraar verbonden aan de Stichting Historie der Techniek. Op 21 juni 2021 is dit onderzoek door onderzoekers aangeboden aan het Dagelijks Bestuur van de MRE.

**2.Onderzoeksopzet en rapport**
In de onderzoeksopzet is gekozen voor een aanpak die zowel inspeelt op de historie, heden en toekomst. Zowel het feit dat dit onderzoek specifiek inzoomt op de regio, maar ook vanuit historisch perspectief een aantal relevante invalshoeken meeneemt heeft een toegevoegde waarde. Hierdoor kan geleerd worden van hoe zaken zich ontwikkeld hebben, en welke cultureel-sociaal maatschappelijke ontwikkelingen hier aan ten grondslag lagen. De CBS-monitor Brede Welvaart, de achterliggende cijfers in dit onderzoeksrapport, kunnen dienen als input om opgaves en beleidsafwegingen te maken voor de gemeenten binnen de regio én in de samenwerking. Naast een verdiepende "foto" van de regio, zijn op basis van de tussentijdse uitkomsten in het onderzoek door de onderzoekers een drietal onderwerpen specifiek uitgediept. Dit zijn: Energie, Landelijk Gebied en Inclusieve Samenleving. De eerste twee onderwerpen hebben een directe verbinding met het huidige samenwerkingsakkoord. Het thema Inclusieve Samenleving vormt sec geen onderdeel van het samenwerkingsakkoord, maar kent ook raakvlakken met o.a. het thema Economie, bijvoorbeeld rondom opleiden en ook de recente regionale Herstelaanpak.

Samengevat is in de onderzoeksopzet de volgende drie hoofdthema's onderzocht:
1. Foto van de regio: allereerst is met behulp van de monitor Brede Welvaart de 'toestand van de regio' in beeld gebracht. Het gaat zowel om een 'foto' van de regio als geheel als ook van de verschillende gemeenten (cohorten) binnen de regio. De 'foto' is gebaseerd op de Regionale Monitor Brede Welvaart 2020 gepubliceerd door CBS in november 2020 (https://dashboards.cbs.nl/rmbw/regionalemonitorbredewelvaart/). De onderlinge vergelijking met elkaar én op nationaal niveau stimuleert het leren van elkaars sterke en minder sterke punten in relatie tot Brede Welvaart.
2. Film van de regio: in dit onderdeel zijn belangrijke, regionale trends in beeld gebracht en daarmee de voorgeschiedenis van belangrijke, regionale vraagstukken. Waardoor de cijfers meer betekenis krijgen in relatie tot waar we vandaan komen. Zuidoost Brabant is de eerste regio waarvoor een dergelijke verdiepende analyse is uitgevoerd.
3. Monitor als beleidsinstrument: resultaten van de monitor ('foto' en 'film') bieden gespreksstof om ambities en doelstellingen voor de toekomst te formuleren. Het onderzoek is voor de individuele gemeentes behulpzaam in het maken van beleidskeuzen, maar levert ook bouwstenen voor de (door) ontwikkeling van het samenwerkingsakkoord van de MRE.

Foto en film
De onderzoekers benoemen een aantal grote uitdagingen waar we als samenleving voor staan, en hebben in hun verdieping nader onderzoek gedaan naar de "global impact" van de regionale economie, en historisch onderzoek naar de inclusieve samenleving, regionale energievoorziening en ontwikkeling van het landelijk gebied. De uitdagingen zijn als zodanig niet nieuw en er wordt op diverse tafels, op de voor Zuidoost-Brabant kenmerkende wijze, al samengewerkt op veel onderwerpen.

Volgens de onderzoekers bevinden we ons in de regio Zuidoost Brabant echter op een kantelpunt. In de afgelopen decennia zijn we erin geslaagd onze ooit zo dunbevolkte en arme zandgronden om te vormen

tot een van de economische trekpaarden van Nederland, waar het “goed toeven” is. Nu staan we – conform onze missie- voor de uitdaging om de (verworven) kwaliteiten van onze regio duurzaam te borgen en te verbeteren op een wijze die bijdraagt aan “brede welvaart voor iedereen”.

**3.Positie rapport**
Tijdens de Metropoolconferentie op 24 maart 2021 gaven de onderzoekers al aan: de Regionale Monitor van het CBS is geen eindpunt, maar een beginpunt van analyses, dialoog met elkaar en verder discours. In die zin zijn de uitkomsten van dit onderzoek (i.c. foto én film), bouwstenen bij de geplande doorontwikkeling van het MRE-samenwerkingsakkoord (2022-2025) zoals ook omschreven in het Werkprogramma 2021.

Het rapport betreft een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek waarin is gekeken vanuit de regionale context van de 21 gemeenten in Zuidoost-Brabant met als perspectief de monitor Brede Welvaart en de daaronder liggende (internationaal geaccepteerde) indicatorenset. De onderzoekers hebben in het onderzoek een twaalftal stellingen geformuleerd, met voor hun belangrijke thema’s/resultaten uit het onderzoek waarover gediscussieerd kan worden. En deze discussie is ontzettend waardevol. Echter is de monitor als sturingsinstrument (ook op nationaal niveau) nog in ontwikkeling wat ook blijkt uit een recente publicatie van het planbureau voor de leefomgeving[1].

Op dit moment levert de monitor Brede Welvaart van het CBS waardevolle inzichten die terugkijken. In Nederland en daarbuiten wordt er gewerkt om dit concept door te ontwikkelen naar een sturingsinstrument. Dit onderzoek draagt bij aan deze zoektocht en legt ook de complexiteit van dit onderwerp in relatie tot de (schaal van de) regio bloot. Het vraagt om zorgvuldige weging van de uitkomsten.

De onderzoekers doen op basis van hun bevindingen een aantal suggesties aan de samenwerking MRE die uiteenlopen van toevoeging van nieuwe thema’s/ opgaven aan de regionale agenda tot aanscherping van doelstellingen binnen bestaande thema’s. En deze suggesties zijn daarmee ook gericht aan de 21 gemeenten. De regio Zuidoost-Brabant heeft een dicht samenwerkingslandschap op verschillende niveaus. Dit onderzoek is vooral gericht geweest op de opgaven en de ontwikkelingen op basis van de foto en de film er is door onderzoekers geen uitgebreid onderzoek gedaan naar het effect van het dichte samenwerkingslandschap in onze regio daarop. De uitkomsten van het rapport zien toe op de gehele regio Zuidoost-Brabant en zijn daarmee ook van belang voor de verschillende samenwerkingsverbanden binnen de regio. (zoals de GGD, arbeidsmarktregio’s, participatiebedrijven, MRE etc.). Bij de doorontwikkeling van het samenwerkingsakkoord zal nader ingegaan worden welke opgave op welke tafel het beste past en hoe toch samenhang verkregen kan worden. Door de onderzoekers wordt de onderlinge samenhang van de opgaven door Brede Welvaart benadrukt.

M.b.t. de vier thema’s van de MRE zullen de portefeuillehouders ook met elkaar een verkenning starten wat het rapport zou kunnen betekenen voor de opgaven binnen het werkprogramma 2021 en 2022. Daar waar nodig zal zeker verdere verdieping nodig zijn  om goed te begrijpen welke opgaven er voor gemeenten of regio liggen.

**4. Proces duiding onderzoek Brede Welvaart**
Met inachtneming van de hierboven gemaakte opmerkingen bieden we als Dagelijks Bestuur het bijgevoegde resultaat van de onderzoekers aan u als het Algemeen Bestuur MRE en aan de 21 deelnemende gemeenten. Daarbij nodigen wij u ook vooral uit om niet alleen kennis te nemen van de uitkomsten van dit rapport, maar ook de dialoog met elkaar te voeren over Brede Welvaart voor uw

[1] Rapport PBL ‘zicht op het effect van de regio Deals op de Brede Welvaart’ (10 juni 2021)

gemeenten en de regio Zuidoost-Brabant om gezamenlijk de kwaliteiten van onze regio te verbeteren op een wijze die bijdraagt aan “brede welvaart voor iedereen”.

Het DB stelt daarnaast voor om, zoals in het MRE-Werkprogramma 2021 afgesproken, het concept van Brede Welvaart en dit onderzoek als bril, c.q. één van de bouwstenen te gebruiken bij de doorontwikkeling van het MRE-Samenwerkingsakkoord met de daarin opgenomen thema’s Economie, Mobiliteit, Energietransitie en Transitie Landelijk Gebied. De eerste fase daarvan is momenteel al gestart met de serie masterclasses welke loopt tot kort na de zomervakantie.

Dit rapport bevestigd het belang van het, met elkaar, doorgronden en voeren van een dialoog over het concept “Brede Welvaart”. Wij stellen voor om onderstaand proces in te richten voor de komende periode via o.a. het proces van de doorontwikkeling op het beter doorgronden en begrijpen van het concept-Brede Welvaart in relatie tot agenda.

1.Kennisdeling
Door de brede omvang van de uitkomsten van dit onderzoek te duiden, is kennisdelingen een belangrijke 1e stap. Hiertoe worden concreet de volgende zaken georganiseerd:

- Presentatie eindrapport aan AB op 30 juni;
- Toesturen van het rapport aan diverse gremia; o.a. colleges B&W
- Organiseren van een masterclass Brede Welvaart (september ‘21)

2.Borging Brede Welvaart vervolgproces

- Dit rapport wordt gezien als een belangrijke bouwsteen in het proces voor de doorontwikkeling van het samenwerkingsakkoord meegenomen worden. Om met elkaar vanuit eigenaarschap de doorontwikkeling van het samenwerkingsakkoord goed vorm te kunnen geven is een goede afspiegeling[2] van de regio in de (ambtelijke) werkgroep daarvoor cruciaal. Op basis van het proces van de doorontwikkeling van het samenwerkingsakkoord kan ook de systematiek en het begrip Brede Welvaart vorm en inhoud gegeven worden in het nieuwe akkoord in relatie tot de thema’s.

- Door het onderzoek ook aan te bieden aan de 4 inhoudelijk portefeuillehouders en ambtelijke overleggen van het MRE, kan per thema verkend worden in welke mate de uitkomsten van invloed zijn op de onderdelen uit het MRE-werkprogramma (2021 en/of 2022).

VOORSTEL:

1. Kennisnemen van de afronding van het onderzoek Brede Welvaart binnen de regio Zuidoost-Brabant
2. Instemmen met de beschreven processtappen
    a. Kennisdeling
        i. Presentatie AB 30-6
        ii. Toezenden eindrapport en bijlagen aan colleges van B&W van de 21 gemeenten
        iii. Masterclass Brede Welvaart
    b. Proces
        i. Rapport toevoegen als belangrijke bouwsteen voor doorontwikkeling samenwerkingsakkoord via werkgroep
        ii. Aanbieden aan poho’s voor uitwerking rapport in relatie tot werkprogramma 2021 en 2022.

[2] Vertegenwoordiging van zowel de stedelijke als landelijke elementen (2 steden, 4 subregio’s)

METROPOOL
REGIO
EINDHOVEN

Eindhoven, 21 juni 2021

Het Dagelijks Bestuur van de Metropoolregio Eindhoven,

de voorzitter a.i.,
mevrouw P.J.M.G. Blanksma-van den Heuvel.

de secretaris,
mevrouw drs. J. Wiggers.

100371-2078\TV\HLE\-5

METROPOOL
REGIO
EINDHOVEN

Het Algemeen Bestuur van de Metropoolregio Eindhoven;

gezien het voorstel van het Dagelijks Bestuur d.d. 21 juni 2021;

B E S L U I T

1. Kennis te nemen van de afronding van het onderzoek Brede Welvaart binnen de regio Zuidoost-Brabant.
2. In te stemmen met de beschreven processtappen:
    a. Kennisdeling
        i. Presentatie AB 30-6
        ii. Toezenden eindrapport en bijlagen aan colleges van B&W van de 21 gemeenten
        iii. Masterclass Brede Welvaart
    b. Proces
        i. Rapport toevoegen als belangrijke bouwsteen voor doorontwikkeling samenwerkingsakkoord via werkgroep
        ii. Aanbieden aan poho's voor uitwerking rapport in relatie tot werkprogramma 2021 en 2022.

Eindhoven, 30 juni 2021

Het Algemeen Bestuur,

de voorzitter a.i., de secretaris,

METROPOOL
REGIO
EINDHOVEN

**Bijlage Samenvatting inhoud onderzoek**

**Algemene Conclusies**
Het eindrapport van het onderzoek start met een aantal algemene conclusies. Belangrijke conclusies is dat op basis van foto van de regio waarin de huidige kwaliteit van leven in de regio en de gemeenten is geïnventariseerd, het goed toeven is in onze regio. Zo scoren we goed op een breed aantal indicatoren als het gaat om onze economische groei, materiele welvaart, maar ook onze leefomgeving. Maar het rapport ziet ook nog uitdagingen. Aan de hand van stellingen worden deze uitdagingen in het rapport beschreven. Algemene conclusie hierbij is dat huidige Brainport regio met focus op onderzoek, innovatie en hightechindustrie zicht sterk ontwikkeld heeft. Daarentegen zijn een aantal maatschappelijke opgaven blijven liggen als het gaat om landelijk gebied (stikstof, verrommeling landschap, gevolgen intensieve veehouderij), mobiliteit (bereikbaarheid knelpunt, dominantie auto) en verstedelijkingsopgave (nieuwe woningen o.a. irt groei arbeidsplaatsen).

**Foto van de regio**
Aan de hand van de foto en film van de regio zijn in het onderzoek beleidsthema's benoemd, die een relevante rol kunnen spelen binnen het MRE-netwerk, dan wel binnen het groter netwerk van gemeentes en regionale organisaties. Per thema worden een aantal suggesties benoemd die in regionaal beleid opgepakt kunnen worden. Onderstaande een korte beschrijving hiervan.

<u>Economie en Brede Welvaart</u>
De regio scoort bovengemiddeld als economische regio in Nederland en neemt plaats in de hoogste regionen van economische groei. Ook historisch hersteld de regio zich snel na economische teruggang. Suggesties voor thema's ter bespreking zijn kwetsbaarheid en afhankelijkheid van grote bedrijven als ASML voor de regionale economie, afhankelijkheid in termen van grondstoffen en materialen elders en kwetsbaarheid voor strubbelingen in netwerken die doorwerken naar bedrijven in de regio. Meer aandacht voor circulariteit als bijdrage aan milieu/klimaat, maar ook de afhankelijkheid van het buitenland.

<u>Verdeling van de Brede Welvaart</u>
Hierbij gaat het om de mate waarin iedereen profiteert van het economisch succes van onze regio. Allereerst blijkt het onderwijsniveau een belangrijke factor voor de brede welvaart. Zij is voor hoogopgeleiden beduidend hoger dan voor laagopgeleiden, terwijl de middelbaar opgeleiden rond het Nederlandse gemiddelde scoren. Hoogopgeleiden in MRE - zo blijkt - hebben minder last van overgewicht, leven langer en hebben een groter vertrouwen in instituties en mensen, maar zijn ontevredener over hun vrije tijd. Opvallend is de verhouding stedelijk en landelijk gebied in MRE. Zijn hebben een zekere afruil; stad lagere scores voor materiele welvaart en veiligheid, hoger voor publieke voorzieningen. De verschillen tussen gemeentes zijn vaak niet groot, iedereen heeft in te brengen kwaliteiten.

<u>Woon- en leefklimaat</u>
Het is goed wonen en leven in Zuidoost-Brabant, groot deel van de bewoners is tevreden over de woning en woonomgeving. De regio steekt gunstig t.a.v. publieke voorzieningen (bijvoorbeeld de afstand tot sportterreinen, horeca, et cetera) en natuur- en bosgebied. Het rapport geeft aan dat woon- en leefklimaat een van de thema's is, waarover MRE en de regio zich zorgen moeten maken, óók met het oog op het vestigingsklimaat voor bedrijven en het kapitaal dat de regio nalaat voor latere generaties.

<u>Klimaat en energie</u>
Gezien de landelijke norm voor broeikasgassen voldoet de regio als geheel aan de norm. Verder laat het rapport zien dat de plaatsing van zonnepanelen groeiende is, maar dat die groei ver achterblijft bij de doelstelling die MRE voor 2030 nastreeft.

METROPOOL
REGIO
EINDHOVEN

**Film van de regio**
Op basis van relevante uitkomsten die in de 'foto' aan de orde zijn gekomen, zijn drie verdiepende studies rondom de thema's: de energietransitie, de inclusieve samenleving en het landelijk gebied uitgewerkt. Langetermijnprocessen staan daarin centraal. Hoe zijn deze vraagstukken historisch gegroeid?

Rond 1850 werd de regio gekenmerkt door kleinschalige landbouw en gemengd bedrijf vanaf 1850 - tijdens de eerste 'grote overgang' – op innovatie en economische groei, fabriek en gemechaniseerde productie, grootschalige landbouw en gespecialiseerd boerenbedrijf. De tweede 'grote overgang' rond 1970: maatschappelijke ongelijkheid, het slechte milieu en de energieproblemen. De oriëntaties verschoven naar brede welvaart en duurzaamheid. We bevinden ons nog in deze overgangsfase.

**Wat zegt dit voor de verdiepende thema's?**

MRE en Energietransitie
De regio staat voor de opdracht om in 2030 een substantieel deel duurzame elektriciteit en warmte op te wekken. In het rapport wordt omschreven dat na fases van onderzoeken, experimenteren en innoveren nu voor een volgende vraag staat: In hoeverre zal de transitie naar een duurzame energievoorziening in Zuidoost-Brabant doorzetten? Het rapport stelt dat dit nog geen uitgemaakte zaak is. Tevens worden de uitdagingen geschetst rondom de organisatie van de energietransitie op gemeentelijk niveau, maar ook de ruimtelijke inpassing van maatregelen (zon en wind) en draagvlak onder bevolking hiervoor.

MRE en de Inclusieve Samenleving
Een inclusieve samenleving wordt omschreven als een samenleving die ernaar streeft om iedereen mee te laten te doen en mee te laten profiteren van brede welvaart. De aandacht gaat daarbij uit naar die groepen die het minst profiteren van brede welvaart. De huidige problematiek van de inclusieve samenleving hoort bij de tweede 'grote overgang', het proces van ontzuiling, opkomst van hightech (en van de hooggeschoolden), de globalisering (en daarmee gepaard gaande onzekerheden) en de liberalisering (en de terugtrekkende rijksoverheid). Het rapport schets twee beleidsthema ter bespreking op MRE-niveau:

- Lacunes in het coördinatiemechanisme; met de ontzuiling is een belangrijk mechanisme voor kennisuitwisseling, overleg, afstemming en uitvoering verdwenen.
- Kansen lager opgeleiden: welke kansen en belemmeringen de hightech economie biedt voor laaggeschoolden, meer arbeidsmogelijkheden en zekerheid.

MRE en Transitie Landelijk gebied
De verbetering van de infrastructuur was een belangrijke voorwaarde voor de industrialisatie van Zuidoost-Brabant. Eindhoven en Helmond werden de industriële centra, maar de industrie verspreidde zich vanaf 1900 als een olievlek over de regio. Met de ruilverkaveling ontwikkelt zich de grootschalige landbouw. Rond 1970 wordt de inrichting van de ruimte meer dan ooit werd betwist; aanslag industrialisatie landbouw op natuur en milieu, half stedelijke bebouwing/eenvormige signatuur, gemis aansluiting op natuurlijke structuur steden en dorpen. Het rapport gaat in op de gebleken beperkte slagkracht van ruimtelijke plannen en dat de ontwikkeling van het landelijk gebied in de MRE-regio krachtiger zal zijn wanneer deze ingebed is in een visie op de ontwikkeling van de gehele regio.

**Beleid: betekenis Monitor Brede Welvaart voor regionaal beleid?**
Het rapport laat zien dat de regio een aantal transities vanuit historisch perspectief succesvol heeft doorlopen. Ook hebben zich hier nieuwe problematieken voor gedaan. De transitie naar een duurzame samenleving staat de regio nog voor een aantal forse opgaven, zoals o.a. bovenstaand omschreven. De vraag die de onderzoekers zich stellen, hoe hier beleidsmatig de juiste richting aan te geven. De onderzoekers noemen hierover het volgende:

- De regio vormt tussen rijk/provincie en gemeenten een interessante ‘tussenlaag’ in het streven naar een samenleving die is gestoeld op de principes van een duurzame brede welvaart. Het maakt dat er voor MRE potentieel een rol is weggelegd.
- De onderzoekers stellen zich de vraag in hoeverre een dergelijke rol in de doelstellingen van MRE past? MRE heeft als doel ‘… het behoud en verstevigen van de internationale concurrentiepositie van de gemeenten’ (zie de gemeenschappelijke regeling) en richt zich op vier thema’s (economie, mobiliteit, energie en landelijk gebied). De thema’s van brede welvaart zijn ruimer.